

3. Грицюк М., Смольякова Т. Жінка з дитиною шукає роботу. / М.Грицюк, Т.Смольякова // Російська газета. — 2008. — 22 січня.
4. Каргалова М. В. Зайнятість як вищий пріоритет соціальної політики XXI століття. / М.В. Каргалова // Праця за рубежом. 2003. — № 1. — С. 15.
5. Кисельов І. Я. Трудове право Росії й закордонних країн. Міжнародні норми праці. — І.Я. Кисельов / М., — 2005. — С. 397.
6. Матрусова Т. Н. Державне регулювання сфери праці в Японії. / Т.Н. Матрусова // Праця за рубежом. 2006. — № 3. — С. 94.
7. Никольская Г. К. Нові тенденції у використанні праці жінок. / Г.К. Никольская // Праця за рубежом. 2002. — № 3. — С. 66-67.
8. Чубарова Т. В. Гендерні проблеми зайнятості в країнах Європейського союзу. / Т.В. Чубарова // Праця за рубежом. 2002. — № 4. — С. 116.
9. Шмідт В. Р. Забезпечення трудових прав жінок: порівняльний аналіз міжнародного й національного законодавства. / В.Р. Шмідт // Праця за рубежом. 2003. — № 4. — С. 133-135.

Омельченко Т.В. Актуальные проблемы женской занятости. — Статья.

Статья посвящена особенностям правового регулирования занятости женщин, которые соединяют работу в общественном производстве с материнством, и его дальнейшему усовершенствованию.

Автором исследованы теоретические основы правового регулирования занятости женщин. Внесены предложения, которые касаются обязанности владельца информировать женщин-матерей об условиях работы при приеме на работу. Исследовано право женщины на здоровые и безопасные условия труда, которые отвечают установленным нормам. Отмечено, что заключение атипичных трудовых договоров с женщинами, которые соединяют работу в общественном производстве с материнством, будет оказывать содействие их занятости в социально-экономических условиях Украины.

Ключевые слова: занятость, безработица, женский труд, дискриминация женщин, трудоустройство, семейные обязанности.

Omel'chenko T.V. Topical issues of woman employment. — Article.

This article is dedicated to the peculiarities of legal framework in the area of employment of women, who combine work and further career development with motherhood.

The author researched the theoretical basis for legal framework relating to the employment of women. Some propositions were offered in relation to the responsibilities of business owners to inform mothers about employment conditions when starting work. Research was done on the rights of women to health and safe working conditions within the set requirements. It was noted that signing non typical contracts with women who combine work and motherhood will facilitate their employment in the current socio-economic environment in Ukraine.

Keywords: employment, unemployment, female labour, discrimination against women, family responsibilities.

УДК 343.224.3

Осипов Д.М., здобувач
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Дала

ВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Виконано аналіз сучасного законодавства з питань визначення громадян похилого віку, вивчені різноманітні позиції з приводу вживання поняття «громадяни похилого віку», а також визначено правовий статус цієї категорії громадян.

Ключові слова: громадяни похилого віку, правовий статус, національне законодавство.

Метою даної статті є аналіз сучасного законодавства з питань визначення громадян похилого віку, вивчення різноманітних позицій з приводу вживання поняття «громадяни похилого віку», а також визначення правового статусу цієї категорії громадян. Дослідженням цих питань за різних часів займалися такі вчені, як: В.С. Андреев, Н.Б. Болотина, І.В. Гушвін, Л.В. Забелін, С.М. Прилишко, І.М. Сирота, Н.М. Стаховська, Б.І. Сташків, О.Г. Чутчева та інші.

Сьогодні старіння населення є однією з глобальних проблем сучасного світу. Відповідно до класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я до людей похилого віку належить населення віком від 60 до 74 років, до старого — від 75 до 89, а до довгожителів — 90 років і старше. Соціологи називають ці періоди життя людей «третім віком», а демографи вводять поняття «третього (60-75 років) і «четвертого» (понад 75 років) віків.

У розвинутих країнах де процес старіння громадян проходить як мінімум протягом трьох десятиліть, частка осіб похилого віку становить від 15 до 20%. У країнах, що розвиваються, простежується зниження народжуваності та початок активного старіння населення [1, с. 475].

Серед різних підстав виникнення права громадян на забезпечення, визначених частиною першою статті 46 Конституції України [2], прямо названа старість. У суспільній практиці старість — це соціальна ознака людини, яка свідчить про досягнення індивідом визначеного законом віку і у зв'язку з цим віднесення його до певної вікової категорії. Віковій категорії старості відповідають типові ознаки стану здоров'я людини, які визнаються соціальною нормою. З досягненням визначеного законом віку пов'язані певні права та обов'язки особи.

Старість, як соціальний ризик, виражається в тому, що у людини, яка досягла певного віку, знижуються природні функції організму, що проявляється в ослабленні розумових здібностей, уповільненні реакції, погіршенні пам'яті, фізичної слабкості, погіршення зору тощо.

Дослідження доводять, що ступінь старіння суттєвим чином залежить від різноманітних соціальних чинників: різниці у рівні та якості життя міського

і сільського населення; належності до певної соціальної групи; ставлення особи до свого здоров'я; особливості харчування тощо. Фізіологічний та медико-біологічний стан визначається індивідуальними темпами старіння організму, психологічний — самооцінкою особи [3].

Законодавець надає особі право на той чи інший вид соціального забезпечення з урахуванням її віку, тобто певним відріжкам у житті людини надається юридичне значення і вони включаються у гіпотезу норм права. Досягнення відповідного віку відноситься до фактів-подій, що не залежать від волі людини. Вік особи (факти народження і смерті) підлягають спеціальній реєстрації в органах реєстрації актів цивільного стану.

Важливе соціальне й економічне значення для пенсійного забезпечення має вік виходу на пенсію. Вперше пенсійний вік був введений постановою Союзної ради соціального страхування при НКП СРСР від 5 січня 1928 року «Про надання пенсійного забезпечення престарілим робітникам підприємств текстильної промисловості» для чоловіків — 60, а жінок — 55 років. Тоді вважалося, що розгорнутий у промисловості процес раціоналізації виробництва і впровадження нового устаткування пов'язаний з необхідністю масового залучення на фабрики і заводи молодих кадрів та вивільнення літніх робітників, оскільки навіть при збереженні звичайної працездатності їм важче пристосуватися до нових умов праці. Пізніше цей вік був поширений на робітників залізниць, металістів, гірників та робітників інших галузей народного господарства, а з 1932 року — на всіх службовців. Таким чином пенсійний вік упродовж 80 років залишається незмінним, за винятком членів колгоспів, для яких спершу пенсійний вік становив 65 і 60 років (відповідно для чоловіків і жінок) [4, с. 84].

Відповідно до Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку» громадянами похилого віку визнаються: чоловіки у віці 60 і жінки у віці 55 років і старші, а також особи, яким до досягнення загального пенсійного віку залишилося не більше п'ятироку [5, Ст.10].

Серед питань, які потребують вдосконалення, є проблема вживання в законодавстві поняття «громадяни похилого віку». Соціологи називають ці періоди життя людей «третьім віком», а демографи вводять поняття «третього (60-75 років) і четвертого» (понад 75 років) віків, висловлюється й думка щодо вживання понять «срібного віку» та «старшого покоління». Зрозуміло, що такі думки і пропозиції висловлені виключно з мотивів поваги до цієї категорії громадян. Тому, можливим є заміна на законодавчому рівні поняття «громадяни похилого віку» на «громадяни третього віку» або «громадяни старшого покоління».

У чинній Конституції України особливе значення відведено закріпленню місця і ролі людини в суспільстві і державі. Принципово новим положенням у конституційній практиці України є визнання пріоритету прав та свобод людини щодо державних та інших інтересів.

Правовий статус особистості — це її юридично закріплене становище в державі і суспільстві, він становить важливу складову частину суспільного статусу особи, належить до її якості як людини і громадянина, характеризує

зв'язки особистості з державою та державно організованим суспільством. Такі зв'язки виникають у різних сферах життєдіяльності суспільства, між різними категоріями людей і державою та регулюються практично всіма галузями національного права України, що дозволяє виокремити різні види правових статусів за різними підставами. Так, наприклад, за суб'єктами розрізняють статуси:

- 1) загальний — поширюється на всіх людей і громадян;
- 2) спеціальний (родовий) — характеризує особливості становища окремих категорій людей і громадян;
- 3) індивідуальний — притаманний окремому індивіду [6, с.110].

Загальний правовий статус — це статус особи, члена суспільства, який визначається, перш за все, Конституцією України і не залежить від різних життєвих обставин (статі, стану здоров'я, сімейного стану, виконання конкретних функцій тощо), а є єдиним і однаковим для всіх. Він базується на принципі юридичної (формальної) рівності всіх громадян перед законом і судом (статті 24 і 129 Конституції України) [7].

Законодавство про соціальне забезпечення має низку нормативних актів, що регламентують правовий статус громадянина у сфері соціального забезпечення. Серед них і Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку».

Аналіз теоретичних доложень і нормативної бази дає можливість визначити, що правовий статус громадян похилого віку — це система прав, свобод і обов'язків громадян похилого віку, які закріплені в законодавстві і гарантовані державою. Правовий статус громадян похилого віку можна поділити на загальний, спеціальний та індивідуальний.

Загальний правовий статус складається з прав та обов'язків, що поширюються на всіх громадян без винятку, основу якого складають конституційні права і свободи людини і громадянина. Спеціальний правовий статус громадян похилого віку — це додаткові права, а також звільнення від виконання певних обов'язків, що забезпечує громадянам похилого віку рівні з іншими громадянами можливості реалізації своїх прав і свобод, що визначено законодавством на галузевому рівні, зокрема Законом України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку». І нарешті, індивідуальний правовий статус громадянина похилого віку — це сукупність персоналізованих прав і обов'язків, які залежать від різних життєвих обставин, що мають юридичне значення для виникнення тих чи інших правовідносин і відповідно до законодавства визнаються юридичним фактом (наприклад, самотність).

Громадяни похилого віку мають право на працю на рівні з іншими громадянами, яке додатково гарантується державними програмами зайнятості населення. Забороняється відмова у прийнятті на роботу і звільнення працівника за ініціативою власника або уповноваженого органу з мотивів досягнення пенсійного віку. Переведення працівника похилого віку і працівника перед пенсійного віку з одного робочого місця на інше не допускається без його згоди, якщо при цьому змінюються істотні умови праці. Реалізація права на працю громадян похилого віку гарантується й іншими додатковими правами, що визначені в законодавстві і більш детальноше будуть розглянуті в другому розділі дисертаційної роботи.

Право на матеріальне забезпечення громадян похилого віку гарантується видаткою пенсій, різних видів допомоги і наданням допомоги в натуральному вигляді. Громадяни похилого віку нарівні з іншими громадянами мають право на житло. Це право додатково гарантується наданням громадянам похилого віку житла в спеціально обладнаних будинках або пристосуванням займаних ними приміщень відповідно до їх специфічних потреб.

Право на медичну допомогу громадянам похилого віку гарантується безплатною кваліфікованою медичною допомогою в геріатричних центрах, лікарнях для громадян похилого віку та інших стаціонарних, амбулаторно-поліклінічних установах, а також вдома з урахуванням досягнень геронтології та геріатрії в порядку, встановленому законодавством України про охорону здоров'я, також громадяни похилого віку на рівні з іншими громадянами користуються санаторно-курортним лікуванням.

Окрім цього, громадяни похилого віку мають право на соціальне обслуговування, яке включає надання різних послуг щодо підтримання їх життєдіяльності і соціальної активності. Самотні громадяни похилого віку мають переважне право на встановлення домашнього телефону.

Ритуальні послуги у зв'язку з похованням самотніх громадян похилого віку здійснюються за рахунок коштів місцевих органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування у встановленому ними порядку.

Отже, громадяни похилого віку користуються всіма соціально-економічними й особистими правами і свободами, закріпленими Конституцією України, іншими законодавчими актами. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку» [5] гарантує громадянам похилого віку рівні з іншими громадянами можливості в економічній, соціальній, політичній сферах, сприятливі умови для повноцінного способу життя.

Література:

1. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика / Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. — К.: «Знання», 2008.
2. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996. — № 30. — с. 141
3. Халпанова Є. М. До визначення поняття «соціальний захист осіб похилого віку» / Халпанова Є. М. // Форум права. — 2008. — № 1. — С. 437.
4. Сташків Б. І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення: Монографія / Сташків Б. І. — Чернівці, 2008. — 260 с.
5. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16 грудня 1993 року № 3721 // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 4. — Ст.18.
6. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник / Кравченко В. В. — Вид. 3-тє, випр., та доповн. — К.: Атіка, 2004. — 512 с.
7. Сташків Б. Правовий статус інвалідів / Сташків Б. // Соціальний захист. — 2001. — № 11, 12. — С. 11.

Осипов Д.М. Определение граждан преклонного возраста и их правовой статус по национальному законодательству. — Статья.

Выполнен анализ современного законодательства по вопросам определения граждан преклонного возраста, изучены разнообразные позиции по поводу употребления понятия «граждане преклонного возраста», а также определен правовой статус этой категории граждан.

Ключевые слова: граждане преклонного возраста, правовой статус, национальное законодательство.

Osipov D.M. Definition of citizens of old age and their legal status under the national legislation. — Article.

The analysis of the modern legislation concerning definition of citizens of old age is made, various positions concerning the concept use «citizens of old age» are studied, and also the legal status of this category of citizens is defined.

Keywords: citizens of old age, a legal status, the national legislation.

UDK 342.25

Остапенко О.Г.

к.ю.н., доц. каф. економічної теорії та права

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті автором розглядаються принципи організації та діяльності органів самоорганізації населення як загальні вимоги, керівні засади, ідеї, положення, що виступають підґрунтям для їх формування, організації та функціонування. Крім того, у статті розкривається зміст загальних та спеціальних принципів організації та діяльності органів самоорганізації населення та надаються пропозиції з удосконалення чинного законодавства з досліджуваного питання.

Ключові слова: місцеве самоврядування, органи самоорганізації населення, принципи організації та діяльності органів самоорганізації населення.

Постановка проблеми. Діяльність органів самоорганізації населення відбувається на підставі загальних нормативних вимог (принципів), що відповідають загальнолюдським цінностям, національним ідеям гуманізму й демократії. Характеристика інституту цих органів як комплексного явища може бути повноцінною за умови розкриття змісту принципів їх організації й діяльності, які можна визначити як загальні вимоги, керівні засади, ідеї, положення, що виступають підґрунтям для їх формування, організації та функціонування. Кожен із принципів виконує самостійну роль і одночасно знаходиться в тісному взаємозв'язку з іншими, що дозволяє їх характеризувати як єдину цілісну систему. Комплексне застосування принципів організації й діяльності органів самоорганізації населення забезпечить, зокрема,